

הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

אוצר החכמה
חבר ביה"ד הגדול

מחמצת יוגורט מחיידקים שהתרבו על מצע חלב

כבוד ידידי...

מה דבדק לן ביוגורט העשויה מחלב סויה, וכן מעשהו לוקחין באצילן [חיידיקים] ומכניסים אותם בחלב, ושם הם מתרבים, ואחר כך לוקחים חצי ק"ג מהחומר הזה ונותנים אותו בתוך טנק שמכיל אלפיים ליטר חלב סויה, ובמשך כמה שעות נעשה הכל יוגורט ממש.

ודן כת"ר באם יעשו כך בחלב ישראל, אם ניתן לתת הכשר ולכתוב עליו שהוא פארווע, ודן הן מחמת מבטל איסור לכתחילה, והן מכח סברת הרי"ף והר"ן שלחם שנאפה בתנור יחד עם בשר כשר אסור לאוכלו עם חלב, ואף שקיימל"ן שריחא לאו מילתא היינו דוקא ריח של בשר נבלה, וטעם שריחא לאו מילתא שבטל הריח ברוב, אבל ריח בשר כשר שנכנס בלחם אינו בטל, שהיתר בהיתר לא בטיל, ולכן אסור לאוכלו עם חלב.

ולענ"ד נראה שאפשר ליתן הכשר ולהגדירו כפארווע, שבסימן ק"ח ס"א פסק הרמ"א וכן אם עכו"ם אפה פת עם איסור אסור לקנות ממנו אם יש פת אחר, דכל זה מקרי לכתחילה, אבל אם אין לו פת אחר בריוח מותר בשניהם. ובביאור הגר"א אות ט' ז"ל רצה לומר אפילו בבשר וחלב שלא כדעת הרי"ף שכתב עוד טעם וכו', והקשו עליו וכו', ואף שיש ליישב כל

הקושיות, עיין בר"ן נדרים נ"ב וכו', אבל מ"מ העיקר כתירוצו הראשון ברי"ף וכו', עכ"ל. הרי שלא חש לסברת הרי"ף שהיתר בהיתר לא בטל.

ובסימן צ"ט ס"ו פסק הרמ"א כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר מותר, ובש"ך שם ס"ק כ"ב הביא מהת"ח דאפילו לכתחילה מותר ליתן בתוך המים לקדירה של בשר, כיון דכבר נתבטל, ואין להקשות אגוף הדין פשיטא דהא כל איסור בטל בשישים, וי"ל משום דלקמן סימן רצ"ט נתבאר דהיתר בהיתר לא בטל קמ"ל דהכא לא אמרינן הכי. וברע"א שם כתב זה תמוה, דהא אדרבה דהתם איתא דצמר גמלים וצמר רחלים בטל ברוב כשרוב מהגמלים, אבל באמת בפשוטו לק"מ, בודאי דהוי חידוש דין, דהא לפי מש"כ הר"ן נדרים דהיתר בהיתר לא בטיל, וא"כ אם נתערב חלב במים אסור לערבו עם בשר, לזה הוצרך האו"ה להשמיענו דבטל, וכן נראה לדינא דעת המחבר רס"י צ"ה, אבל עכ"פ להרי"ף קם הדין שאסור לערבו עם בשר וכו', עכ"ל.

והנה דברי הש"ך שכתב שלדעת הר"ן שהיתר בהיתר לא בטל קמ"ל הכא דבטל צריך ביאור למה באמת כאן בטיל. ונראה לפי מה שכתב הנובי"ת חיו"ד סימן

אבל זה שריחא לאו מילתא הוא רק לענין שלא יאסר מכח טעם כעיקר, אבל עדיין יש בו איזה ממשות ואין ס' כנגדו מאחר שנרגש בריח,

והנה הר"ן שם בנדרים כתב לבאר הטעם שדבר שיש לו מתירים אינו בטל מדרבנן הוא ג"כ מטעם שנחשב כהיתר בהיתר, שמדרבנן כל שעומד להיות מותר נידון כהיתר, ומובן בזה מה שפסק בסימן ק"ב ס"ד שזה שדבר שיש לו מתירין לא בטל אינו אלא אם האיסור בעין או שיש עדיין ^{מאמר החכמה} האיסור בתערובות אבל טעמו בטל, וכתב הט"ז ס"ק ט' והש"ך סק"ט שזה שאם לבנו המאכל אינו בטל היינו משום דחשיב ממשו של איסור, ולא חשיב נימוח ואינו בעין רק כשאינו ניכר במראה אלא בטעם, ולפי מה שכתבנו מובן, שלפי הר"ן דוקא היתר בהיתר שאין ס' או שנתערב יבש ביבש שקיים גוף האסור שם אינו בטל. [אמנם הש"ך עצמו חלק על זה, דסובר שדבר שיש לו מתירים אסור בכל גוונא, אכן יתכן שזה לא מטעם הר"ן, רצ"ע].

עכ"פ להלכה קיימל"ן שכל שנתערב חלב במים ונתבטל בשישים מותר לערבו בבשר לכתחילה.

אכן אם יש בזה משום מבטל איסור לכתחילה, לכאורה נראה שבנידון דידן שגוים הם בעלי המפעל לעשות יוגורט, והנה אף שהמבטל איסור במזיד אסור לו וגם למי שנתבטל עבורו (צ"ט ס"ה), וגם המבטל כדי למכור הרי זה כמו שנתבטל בשבילם ביחוד ואסור לכולם, וכמו שהביא בחידושי רע"א בסימן צ"ט ס"ה.

נ"ד, שכתב ליישב קושית המל"מ פ"א ממטמאי משכב ומושב הי"ד שתמה על הש"ך שכתב בסימן י"ד סק"ב שאם יש ס' בבהמה נגד יד העובר שהוציא ידו בשעת שחיטת אמו שמותר החלב, שבטל ברוב, והקשה המשל"מ מהמרדכי שאיסור שנולד בתערובות אינו בטל, וא"כ איך יתבטל החלב שיוצא מיד העובר בחלב שיוצא מכל הבהמה, ותירץ בנוב"י שזה שנולד בתערובות לא בטיל היינו ביטול של חד בתרי שנלמד מקרא דאחרי רבים להטות, בזה אם מעורבים מתחלת ברייתם אינו בכלל אחרי רבים להטות, לכן יבמה שרקקה דם חליצתה כשרה, שהרוק אינו בטל ברוב דם, אבל כל שנתערב בשישים שבטל מטעם שאין בו טעם איסור כלל ביטול כזה נוהג גם בנולד בתערובות. [אכן דבריו צ"ע, שאפשר שבטל בס' הוא רק שלא יאסר מכח טעם כעיקר, לכן כל שיש ס' אין הטעם מורגש, אבל עדיין נאסור משום שיש איזה ממשות של איסור, וזה צריך ביטול ונלמד מאחרי רבים להטות, וצריך לומר שדעת הנוב"י שזה שבטל בס' היינו שגוף האיסור איננו, שנתבטל במיעוט].

ולפי סברתו יש לומר, שגם מה שהיתר בהיתר לא בטל היינו רק ביטול של חד בתרי, כמו דם השעיר בדם הפר, שדם הפר מרובה אבל אין בו ס', אבל כל שיש ס' בטל שפיר, ולכן מותר גם להרי"ף לערב חלב שנתערב במים ויש ס' במים שמותר לערבו עם בשר, והנה אף שהרי"ף אסר לחם שנאפה בתנור עם בשר כשר ונתן ריחו בלחם, נראה ששאני ריח שנרגש בלחם, ורק שריחא לאו מילתא היא בטל בלחם.

לכתוב שהיוגורט פארווע. אבל אם החלב ודאי ראוי ולא נפגם טעמו. בזה צ"ע. אכן נראה שאם ניתן להכניס בחלב דבר הפוגם טעמו ואח"כ לערבו עם הסויה, בזה יש להתיר, שמסתבר שהחלב נשאר פגום, ורק בזה שעירבו אותו עם סויה אין מרגישין טעם החלב, אבל החלב עצמו נשאר פגום. וגם אם האמת שהחלב חוזר להיות טעם משובח אחר שעירבו עם הסויה ג"כ מותר, וכמו שכתב בחידושי רע"א סימן ק"ג ד"ה ש"ך סק"ב שכל שנותן טעם לפגם כגון שחסר מלח מותר להוסיף עליו שישים ואח"כ להוסיף מלח ואין בזה משום מבטל איסור לכתחילה.

עוד יש לדון, שאפשר שמה שהבאנו מהרשב"א שאסור לישראל לומר לגוי בשל לי בקדירתך אף שסתם כלים אינם בני יומם, שכל האומר בשל לי הרי הוא כאלו בשל בידיו, אפשר שלא אסר הרשב"א אלא בכלים שאינם בני יומם, שאסרו חכמים מטעם גזירה אטו בני יומם, וגזירה זו שייך גם באומר לגוי בשל לי באינו בן יומו שמא יאמר לו בשל בכלי בן יומו, ואף שבדיעבד לא אסרו מה שנתבשל באינם בני יומם מ"מ לומר לגוי נחשב לכתחילה, אבל לומר לגוי ערב לי חלב במים יתכן שמותר, שהרי לא מטעם גזירה אסרו לכתחילה, וכפרט שבנידון דידן גם אין גזירה שמא יבטל בפחות משישים, שהרי דרכו לבטל בהרבה מאד, והרי זה כמו שהתיר הרשב"א לבשל בכלי שאינו בן יומו כל שדרכו להשתמש בשפע, אלא חכמים אסרו לבטל איסור לכתחילה, ובזה כשאומר לגוי לבטל אינו אסור, ואף שיש מקום לומר שאסור משום אמירה לגוי

ובדרכי תשובה סימן צ"ט סקנ"ו הביא מיד יהודה שהביא תשובת הרשב"א שהביא הב"י בסימן קכ"ב והובא גם בטור שם וז"ל וכתב הרשב"א אעפ"כ (שסתם כלים אינם בני יומם) אסור לומר לנכרי בשל לי ירקות בקדירתך וכן לא יאמר לו עשה לי מרקחת או פת שכל האומר בשל לי הרי הוא כאלו בשל בידיו ^{אחרת 09/08/2018} וכו', עכ"ל.

אכן בנידון דידן נראה שאף שהרבנים נותנים הכשר מ"מ אין המפעל עושה כן בגלל הרבנים, שהרי המפעל מוכר לכל העולם ורובם גוים, וא"כ אין לומר שהישראל האומר לגוי הוא זה המבטל, שהרי היה מבטל גם בלעדיו.

והנה שיטת הרע"א בתשובה סימן ר"ז שאין איסור לערב בשר בחלב ^{אוצר החכמה} כגון שיש שישים נגד הבשר או נגד החלב, שכל שיש שישים אין ההיתר מכח ביטול ברוב, אלא שאין כאן בשר וחלב כיון שאינו דרך בישול, ואף שהרי"ף אסר לאכול לחם שנאפה בתנור יחד עם בשר כשר מ"מ להחולקין על הרי"ף יש לומר שמותר לכתחילה לערב בשר וחלב כל שיש ס'. אכן לדינא כתב שלא משמע מהדין שבש"ך שהתיר לערב מים שנתערבו בו חלב בבשר, ומשמע שלערב חלב בבשר אסור.

ומ"מ התיר למעשה כל שיש ספק שמא אין בשר וחלב, וא"כ בנידון דידן נראה למעשה שכל שיש ספק שמא החלב שהעמידו בו חידקים של יוגורט נעשה טעם החלב פגום, וגם יש ספק בהלכה אם החלב שנעשה באצילן יש להם דין חלב, וכמו שהביא כת"ר, נראה שיש להתיר

תאריך: 09/08/2018

בשאר איסורים שאסור בגמ' ב"מ צ' לדעת הרא"ש שם מ"מ כאן הרי מבטל בשביל רוב העולם גויים.

אמנם מה שהביא כת"ר מנחלת צבי סימן צ"ז שמותר להכניס חלב ביין כיון שאינו עושה כדי לשתות עם יין, יש לדון

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 76

בנידון דידן שכותבין פארווע שאולי נעשה כמכוון לאכול עם בשר, וצ"ע בזה, שהרי הגוי בודאי אינו מכוון לכך והיה מערב גם בלי בקשת הרבנים, א"כ לא איכפת לן במה שהרבנים כותבין פארווע.

עכ"פ מכל הטעמים שכתבנו יש להתיר.